

DOI <https://doi.org/10.32837/app.v0i66.703>
УДК 343.985

І. С. Сиводєд

orcid.org/0000-0002-2057-9609

прокурор відділу

*спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері Південного регіону,
аспірант*

Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ВБИВСТВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ

Постановка проблеми. Протягом останніх 6 років через загострення суспільно-політичної обстановки на сході України в нашій державі введено особливий період і розпочато проведення антитерористичної операції – Операції об'єднаних сил (далі – ООС). До її проведення залучалися військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Військової служби правопорядку, Служби зовнішньої розвідки, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України, а також правоохоронні органи спеціального призначення.

З початком введення в Україні особливого періоду проведенням Антитерористичної операції (далі – АТО) та Операції об'єднаних сил (далі – ООС) убивства військовослужбовців почали набувати масового характеру, пов'язані вони як із бойовими, так і з не бойовими втратами. З часу їх проведення станом на 02 липня 2020 року в результаті бойових дій встановлено 3094 загиблих військовослужбовців і співробітників правоохоронних органів України. Водночас лише станом на 27 жовтня 2018 року безповоротних не бойових і санітарних втрат зафіксовано 2700 осіб, з яких 228 вбивств і 615 самогубств (3). Кожний факт убивства військовослужбовця має бути розслідуваний, необхідно встановити усі його обставини.

Поряд із цим при вбивствах військовослужбовців у бойовій обстановці повний спектр слідчих (розшукових) дій не можливо застосувати через невирішеність низки проблемних питань, до яких слід віднести відсутність устаткованого механізму роботи правових інститутів на місці події, унеможливлення невідкладного прибуття слідчо-оперативної групи та проведення огляду місця події уповноваженими особами через існуючу реальну небезпеку та загрозу їх життю і здоров'ю, через проведення артилерійських обстрілів існує неможливість забезпечення збереження незмінної слідчої картини злочину до початку проведення перших слідчих (розшукових) дій, складнощі, пов'язані з ізоляцією фігуранта, який вчинив вбивство, (у разі його встановлення) від інших військовослужбовців, його охороною, вилучення у нього зброї, унеможливлення можливості будь-яким чином знищити докази його винуватості, здійснення виключних слідчих (розшукових) і процесуальних дій в режимі обмеженого часу, сил і засобів.

Слідчі (розшукові) дії у таких ситуаціях потрібно планувати завчасно, оскільки іншої можливості провести додаткові слідчі (розшукові) дії такі як додатковий огляд місця події або обшук з метою виявлення додаткових доказів (гільз, куль, речей), слідчий експеримент для перевірки показань тієї чи іншої особи на місці, освідування підозрюваного, свідка для виявлення на тілі слідів кримінального правопорушення може й не бути з різних причин, наприклад територія може бути зайнята противником або стати лінією розмежування чи стати пошкодженою в результаті обстрілів мінометних, гранатометних, із ракетних систем залпового вогню і ствольної артилерії, може відбутися ротація, а підрозділ вибути у пункт постійної дислокації, в результаті бойових дій може бути знищено пункт дислокації, зброю, можуть загинути люди, за участі яких потрібно було проводити відповідні додаткові слідчі (розшукові) дії, сліди можуть бути знищеними.

Криміналістична класифікація вбивств військовослужбовців в особливий період має важливе практичне значення. Лише шляхом розроблення цієї класифікації можливо виокремити

подібні проблемні питання, які виникають як на початковому етапі, так і при розслідуванні вбивств військовослужбовців в особливий період, у бойовій обстановці, змоделювати шляхи їх вирішення або недопущення, застосування вичерпного переліку криміналістичних методів, слідчих (розшукових) дій, які потрібно застосувати за різних обставин.

Її існування дасть можливість визначати спрямованість розслідування, особливості проведення виключних слідчих (розшукових) дій, необхідність включення до складу слідчо-оперативних груп відповідних уповноважених осіб. Результатом цього стане розкриття вбивства, його якісне та ефективне розслідування, доведення вини злочинця за результатами судового розгляду у суді та призначення йому відповідного покарання за умисне протиправне позбавлення життя іншої людини.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що питання щодо криміналістичної класифікації вбивств військовослужбовців в особливий період є недослідженим. Оскільки на території України продовжує проводитися ООС, військовослужбовців, задіяних до її проведення, виконуючих обов'язки військової служби із забезпечення конституційного порядку, протидії будь-яким посяганням на територіальний устрій і незалежність України, продовжують вбивати, запропонована криміналістична класифікація вбивств військовослужбовців сприяє вирішенню низки проблемних задач, удосконаленню процесу якісного розслідування та розкриття умисних вбивств, у зв'язку з чим ця тема є надзвичайно важливою та актуальною для України.

Ефективне розслідування умисних вбивств військовослужбовців дасть можливість запобігти вчиненню нових злочинів, буде основою для профілактики злочинів цієї категорії серед військовослужбовців, призначення покарання у виді позбавлення волі, усвідомлення невідворотності покарання за вчинений злочин у формі вбивства військовослужбовця, що може зменшити ризик посягання на життя військовослужбовця з боку цивільних осіб, допоможе підвищити бойовий дух, позитивно вплине на боєздатність Збройних Сил України.

Стан дослідження. На проблеми криміналістичної класифікації злочинів звертали увагу чимало вітчизняних і зарубіжних науковців різних галузей права, зокрема Л.А. Андреева, Л.І. Аркуша, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, С.В. Бородин, О.М. Васильєв, І.О. Возгрін, А.Ф. Волобуєв, В.К. Гавло, І.Ф. Герасимов, Г.Ю. Жирний, В.Є. Корноухов, В.Г. Лукашевич, О.В. Мальцев, Г.А. Матусовський, В.О. Образцов, О.С. Саїнчин, О.С. Сотула, В.М. Стратонов, В.В. Тищенко, М.В. Салтєвський, М.О. Селиванов, В.Г. Танасевич, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков та інші.

Проте цих досліджень не досить. Здебільшого вони носять фрагментарний характер і не стосуються сучасних проблем кримінальної класифікації за вбивства військовослужбовців в особливий період, тому вказана проблематика потребує системного, комплексного та поглибленого дослідження.

Мета та завдання статті. Мета роботи полягає у розробленні системи криміналістичної класифікації вбивств військовослужбовців під час особливого періоду, якої нині в Україні не існує, що дасть можливість сприяти вирішенню низки проблемних завдань, розробленню методики щодо розслідування вбивств військовослужбовців в особливих умовах, у тому числі на бойових позиціях, у бойовій обстановці, зорієнтувати слідчого та прокурора стосовно алгоритму їх послідовних дій в режимі обмеженого часу, сил і засобів, швидкому та ефективному розслідуванню та розкриттю умисних вбивств, запобіганню та профілактиці новим злочинам цієї категорії.

Виклад основного матеріалу. Питанням дослідження класифікації кримінальних правопорушень відповідно до своєї спеціалізації приділяють увагу 4 науки: кримінологія, юридична психологія, кримінальне право та криміналістика. В останні десятиліття минулого століття, а також протягом 2010-2020 років вивчення питань злочинної діяльності почали привертати все більше уваги серед вітчизняних криміналістів. Насамперед це зумовлено тим, що у 2001 році з'явився Кримінальний кодекс України у новій редакції, норми якого ще не повністю досліджені у різних правових аспектах. Це стосується і питань, пов'язаних із розслідуванням умисних вбивств військовослужбовців, актуальність яких, починаючи з 2014 року із введенням на території України особливого періоду, з кожним роком стає все важливішою.

Розроблення нового етапу пізнання вказаного об'єкту криміналістики дасть поштовх і вичерпну можливість для отримання нових результатів, необхідних для розроблення ефективних методичних рекомендацій. Вибір підстави класифікації злочинів залежить від цілей

і основних задач, які ставляться перед відповідною класифікацією. Кожна криміналістична класифікація злочину покликана вдосконалити методикою розслідування окремих категорій злочинів, сприяти деталізації, з'ясуванню особливостей їх криміналістичної характеристики.

Наукові критерії криміналістичної класифікації злочинів дуже різні, з цього приводу велося чимало дискусій, існує багато публікацій, за результатами опрацювання яких вважаю, що доцільно виділити певні погляди щодо критеріїв криміналістичної класифікації злочинів. Так, С.О. Голунський припускав побудову криміналістичної класифікації з огляду на кримінально-правові критерії, в основі яких лежали безпосередні і родові об'єкти злочинного посягання (Бородін, 1977, с. 59).

Усупереч цій думці А.Н. Васильєв і Н.П. Яблоков відмовилися від кримінально-правових критеріїв і запропонували використовувати тільки криміналістичні критерії (Лукашевич, 1996, с. 21). В.Я. Колдін вважав, що в основу криміналістичної класифікації злочинів і розробки конкретних методик розслідування потрібно брати таке поняття криміналістичної характеристики як спосіб вчинення злочинів (Андреева, 1989, с. 16).

Досить спірним є висновок про те, що криміналістично значущі ознаки можуть використовуватися для класифікації злочинів тільки з огляду на особливості елементів криміналістичної характеристики (спосіб, особистість злочинця і потерпілого). Такий підхід можна назвати спрощеним, оскільки нині він вже не відповідає сучасним вимогам науки і практики, адже в слідчій діяльності вихідні дані далеко не завжди містять чіткі і достовірні ознаки, що вказують на вид злочину і його характер. Спосіб вчинення злочину не завжди характерний для того чи іншого злочинного діяння.

Так, виявлення трупу військовослужбовця з ознаками насильницької смерті ще не свідчить про те, що людину вбито з користі, помсти, хуліганських мотивів тощо. Лише після здійснення комплексу слідчих (розшукових) дій можна одержати доказову інформацію по суті такої події і дати їй відповідну кримінально-правову оцінку. Однак це не означає, що у цей період розслідування слідчий повинен діяти «наосліп», інтуїтивно або застосовувати «найбільш підходящу», на його думку, видову методикою. Безумовно, тут необхідно застосувати рекомендації міжвидової методики, заснованої на єдності інформаційно-відбивних процесів, властивих певним «групам криміналістично-подібних видів злочинів». Рекомендації таких методик дозволяють правильно оцінити слідчу ситуацію та обрати потрібний напрям розслідування, у ході якого і з'ясовуються видові та групові ознаки розслідуваного злочину.

Зробивши спробу класифікувати з точки зору криміналістики умисні вбивства військовослужбовців, вважаємо необхідним цей процес розпочати з висвітлення особистості злочинця:

1. Згідно особливостей особистості злочинця умисні вбивства військовослужбовців можна класифікувати на такі, які вчиняються: 1) особистостями з прихованими психічними аномаліями, об'єднаними з різними формами порушення психіки; 2) особистостями з явно вираженими психічними захворюваннями, об'єднані з різними формами порушення психіки; 3) особами, які вчиняють умисні вбивства з умислу (користь, помста, на замовлення, інше).

2. Умисні вбивства, вчинені раніше судимими особами з явною установкою до вбивств військовослужбовців України, поділяються на такі, що вчинені: 1) особами, раніше судимими за вчинення злочинів; 2) раніше судимими за вчинення корисливо-насильницьких злочинів; 3) особами, раніше судимими за вчинення хуліганства або злочину проти особистості; 4) нетиповими особами з благополучними характеристиками.

3. Згідно з віковими і статевими характеристиками злочинців умисні вбивства класифікуються на такі, які вчиняються: 1) чоловіками і жінками; 2) дорослими; 3) неповнолітніми; 4) військовими незаконних збройних і військових формувань; 5) військовослужбовцями іноземної держави; 6) найманцями.

4. Відповідно до кількості учасників злочину умисні вбивства вчиняються: 1) поодиночі; 2) групою осіб; 3) групою диверсантів.

5. З метою здійснення убивства умисні вбивства відбуваються: 1) з прямим умислом; 2) з непрямим умислом.

6. За ознакою зв'язку вбивці і жертви умисні вбивства вчиняються: 1) особами, раніше знайомими з жертвою; 2) товаришами по службі; 3) особами, які раніше не були знайомі з потерпілим.

7. За службовим положенням і військовим станом умисні вбивства вчиняються: 1) щодо осіб, які несуть службу на передовій лінії оборони; 2) щодо осіб, які не знаходяться на передовій, але проходять службу в зоні проведення бойових дій; 3) щодо командирів підрозділів; 4) щодо співробітників Збройних Сил України, Служби безпеки України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Військової служби правопорядку, Служби зовнішньої розвідки, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших військових формувань, залучених до проведення АТО або ООС; 5) щодо військовослужбовців, які загинули під час атаки / контратаки на території бойових дій; 6) щодо загиблих військовослужбовців, яких повернули / обміняли через деякий час після закінчення бойових дій; 7) щодо військовослужбовців, які виконують обов'язки військової служби за місцем постійної дислокації військової частини, яка розташована поза зоною ООС / АТО.

8. Згідно з особливостями мотивів умисні вбивства бувають: 1) пов'язаними з корисливою метою; 2) пов'язаними з хуліганськими спонуканнями; 3) пов'язаними з псевдокорисною метою; 4) пов'язаними з ревнощами, помстою; 5) пов'язаними зі змішаною хулігансько-корисливою метою; 6) на ґрунті расової ненависті; 7) вбивства військовослужбовців через їх власну позицію оборони держави та ідеологічні мотиви; 8) без додаткової мотивації (найманство).

9. За способами і знаряддям скоєння вбивств умисні вбивства відбуваються: 1) шляхом нанесення ударів колючо-ріжучими предметами; 2) шляхом нанесення ударів іншими предметами; 3) шляхом нанесення ударів руками і ногами; 4) шляхом удушення пальцями рук; 5) шляхом удушення за допомогою предметів (косинка, шарф, ремінь); 6) шляхом удушення за допомогою засування в рот предметів (кляп, інше); 7) удушення шляхом повішення; 8) поранення вогнепальною, холодною зброєю і вибуховими речовинами; 9) шляхом утоплення; 10) різного роду отруєння (отрути, гази, харчові алкалоїди); 11) шляхом спалення; 12) змішаним способом і знаряддями.

10. За способом приховування умисних убивств шляхом: 1) неправдивих показань і надання фальшивого алібі; 2) приховування знарядь убивства; 3) використання місця та часу вчинення злочину; 4) приховування трупа або його частин і предметів, які належали жертві; 5) переїзд злочинця в інше місце після вчинення злочину або дезертирство; 6) розчленування трупа; 7) знищення або приховування інших слідів злочину, які могли бути доказами; 8) маскування вбивства під нещасний випадок; 9) змішані способи.

11. За місцем скоєння злочинів умисні вбивства відбуваються: 1) у приміщенні / караульні / бліндажі, взводно-опорних пунктах, наметах тощо; 2) на відкритій місцевості; 3) у транспорті.

12. Відповідно до кількості умисних вбивств, які відбуваються одним або кількома особами: 1) поодинокі вбивства; 2) вбивства двох або більше військовослужбовців; 3) повторні вбивства.

13. Відповідно до мети умисні вбивства бувають: 1) з метою заволодіння певними цінностями; 2) з метою приховання іншого злочину; 3) з метою припинення або недопущення шкідливих наслідків для злочинця; 4) з метою дезертирства та щоб покинути розташування бойової частини.

14. При об'єднанні з іншими злочинами: 1) убивство зі звалтуванням; 2) убивство із задоволенням статевої пристрасті неприродним способом; 3) убивство, пов'язане з дезертирством; 4) убивство з нанесенням різного роду тілесних ушкоджень іншим особам; 5) убивство через крадіжку (у тому числі зброї) або із застосуванням вогнепальної, холодної зброї і вибухових речовин.

15. Умисні вбивства з огляду на демографічні і соціальні особливості проживання злочинця та потерпілого здійснюють: 1) міські жителі; 2) жителі сільських регіонів; 3) іноземці; 4) робочі; 5) службовці; 6) непрацюючі, які ведуть паразитичний спосіб життя; 7) пенсіонери.

Цікавим є погляд щодо криміналістичної класифікації умисних вбивств військовослужбовців, які розроблені професором О.С. Сاینчиним (Сاینчин, 2018, с. 37–42), який запропонував розділити всі умисні вбивства на дві великі класифікаційні групи: очевидні вбивства; вбивства, вчинені в умовах неочевидності. Перша класифікаційна група акумулює в собі вбивства, факт яких очевидний до початку розслідування і де в результаті проведених початкових пошукових заходів уже відома особа, яка це вчинила. Проведені дослідження дали нам можливість умовно очевидні вбивства військовослужбовців під час бойових дій вважати такими, що відбуваються:

- 1) на ґрунті особистих неприязних відносин у побутовому середовищі;
- 2) у результаті позастатутних конфліктів;
- 3) коли вбивця затриманий на місці злочину;
- 4) початковими заходами встановлено свідків убивства, очевидців та особистість злочинця;
- 5) вбивця визнав провину у вчиненому злочині або з'явився з повинною.

Подібні вбивства характеризуються відсутністю попередньої підготовки з пошуку знарядь, способу підготовки, вчинення та приховування слідів злочину. Суб'єктами очевидних вбивств можуть виступати товариші по службі, знайомі, цивільні особи, терористи (бойовики), іноземці, найманці, військові іноземних держав. Знаряддями вбивства найчастіше можуть бути зброя, вибухівка, камінь, палиця, молоток, лом, лопата, сокира й інші предмети, які випадково виявилися під рукою в момент убивства. Крім цього, знаряддями вбивства можуть виступати предмети кухонного посуду: ніж, виделка, сокирка, качалка, пательня.

Ми виділяємо умисні вбивства, вчинені в умовах неочевидності, що найбільш проблематичні в розслідуванні. До них ми зарахували убивства, вчинені за допомогою зброї, вибухових пристроїв і вибухових речовин, убивства військовослужбовців в період бойових дій, в умовах передислокації бойових підрозділів, в умовах бойового чергування, у бойових підрозділах, які відводяться до тилу, але залишаються в зоні бойових дій. Такі вбивства, як зазначає В.А. Образцов, відбуваються із заздалегідь обміркованим наміром, за ретельно розробленим планом, переслідують чітку мету і супроводжуються системою дій, спрямованих на приховування факту вбивства або участі у ньому конкретної особи (Андреева, 1989, с. 17).

У ході розкриття вбивств, вчинених в умовах неочевидності, слідчий та оперативні працівники відчують активну протидію слідству у встановленні злочинця, а система дій злочинця по досягненню мети супроводжується в певних випадках винятково підготовкою, учиненням і приховуванням убивства.

За досліджуваний період в динаміці і структурі умисних вбивств військовослужбовців (5 років) у зоні проведення бойових дій нами встановлено, що в різні роки очевидні вбивства дуже переважали над неочевидними через те, що перші здебільшого були розкриті через їхню непередготовленість (10%), затримання на місці вбивства (13%), на ґрунті особистих неприязних взаємин, коли особистість злочинця була встановлена безпосередньо після вчинення вбивства (23%) або коли вбивця визнав провину (19%).

До вбивств, учинених в умовах неочевидності, можна віднести й перераховані вище, однак істотним розходженням буде той факт, коли слідчий не має (або має частково) суттєвої інформації з низки істотних обставин убивства, якими, можливо, є:

- 1) зникнення військовослужбовця за наявності відомостей, що свідчать про його вбивство;
- 2) відсутність ідентифікаційних слідів злочину;
- 3) виявлення останків або частин розчленованого трупа;
- 4) особистість трупа не встановлено;
- 5) відсутність свідків і очевидців злочину;
- 6) маскуванню убивства під некримінальну подію.

На такі факти ми можемо натрапити як на початковому, так і на наступному етапі розслідування вбивства. Наприклад, коли зникнення людини пов'язане з пошуковими заходами і факт вбивства поки не відомий або під сумнівом, слідчі дії по кримінальному провадженню можуть мати фрагментарний характер і будуть спрямовуватися насамперед на встановлення місцезнаходження трупа, а лише потім – на встановлення особистості злочинця.

У випадках, коли відсутні ідентифікаційні сліди злочину (відбитки пальців, маркована зброя, сліди виділень організму), коли особистість трупа не встановлена або виявлені фрагменти чи частини розчленованого трупа, їх також можливо вважати неочевидними вбивствами. Відсутність свідків і очевидців є, на нашу думку, фактором, що має суб'єктивний характер і пов'язаний із тим, що члени слідчо-оперативної групи не досить вживали заходів для встановлення бази свідків злочину.

Інша справа – маскуванню вбивства під іншу, некримінальну подію. Після вчинення таких злочинів здебільшого проходить тривалий період часу, кримінальна справа могла не порушуватися (наприклад, інсценування самогубства, нещасного випадку), слідчі дії не проводи-

тися. Складність розкриття цих убивств зумовлена низкою обставин, які ускладнюють вихід на злочинця або його викриття (у випадку принесення каяття). До них можна віднести необхідність ексгумації трупа, кропітку роботу зі встановлення свідків і очевидців убивства, постановку і вирішення питань судово-медичного характеру, які по закінченні часу, можливо, матимуть обтічний і неконкретний характер.

Суб'єктами неочевидних убивств можуть виступати особи, яких ми охарактеризували при розгляді очевидних убивств. Однак, якщо при класифікації очевидних убивств ми зазначали, що суб'єкти й об'єкти убивства здебільшого перебувають у близьких, дружніх або родинних відносинах, то при неочевидних убивствах такий зв'язок може бути не встановлений або відсутній взагалі. Наприклад, убивство при бойових діях, коли противник невідомий і не встановлений, з користі, з хуліганських мотивів, сполучене зі звалтуванням тощо.

Література

- Андреева Л.А. Класифікація умисних убивств, вчинених при обтяжуючих обставинах : навчальний посібник. Ленінград : Інститут вдосконалення слідчих, 1989. С. 13–17, 33, 59.
- Бородін С.В. Кваліфікація злочинів проти життя. Москва : Юридична література, 1977. С. 52, 59.
- Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Втрати_силових_структур_внаслідок_російського_вторгнення_в_Україну.
- Лукашевич В.Г. Проблеми оптимізації діяльності з розслідування злочинів. Теоретичні та практичні проблеми використання можливостей криміналістики і судової експертизи у розкритті та розслідуванні злочинів. Українська академія внутрішніх справ, Київ. 1996. С. 17–26.
- Саїнчин О.С. Кримінально-правова характеристика та основи розслідування умисних убивств. Херсон-Одеса : Гельветика, 2018. С. 37–42.

References

- Andreyeva L.A. Klyasyfikatsiia umysnykh vbyvstv, vchynenykh pry obtiazhuichykh obstavynakh : navchalnyi posibnyk [Classification of deliberate murders committed under aggravating circumstances: Textbook]. Leningrad : Institute for Improvement of Investigators, 1989. P. 13–17, 33, 59.
- Borodin S.V. Kvalifikatsiia zlochniv proty zhyttia [Qualification of crimes against life]. Moscow : Legal Literature, 1977. P. 52, 59.
- Vtraty sylovykh struktur vnaslidok rosiiskoho vtorhnennia v Ukrainu [Losses of armed services as a result of the Russian invasion of Ukraine]. *Vikipediia*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Втрати_силових_структур_внаслідок_російського_вторгнення_в_Україну.
- Lukashevych V.H. Problemy optymizatsii diialnosti z rozsliduvannia zlochniv. Teoretychni ta praktychni problemy vykorystannia, mozhlyvostei kryminalistyky i sudovoi ekspertyzy u rozkrytti ta rozsliduvanni zlochniv [Problems of optimizing crime investigation activity. Theoretical and practical problems of utilizing the capabilities of criminalistics and forensic examination in investigation and solution of crimes]. Ukrainian Academy of Internal Affairs, Kyiv 1996. P. 17–26.
- Sainchyn O.S. Kryminalno-pravova kharakterystyka ta osnovy rozsliduvannia umysnykh vbyvstv [Criminal law-based characteristics and principles of investigating deliberate murders]. Kherson-Odesa : Helvetica, 2018. P. 37–42.

Анотація

Сиводед І. С. Криміналістична класифікація убивств військовослужбовців під час особливого періоду. – Стаття.

Із 17 березня 2014 року в Україні діє особливий період. За обставин особливого періоду значно зростає кількість військових і загально-кримінальних злочинів, які почали набувати поширення у військовому середовищі. Це підриває дисципліну, моральний дух військовослужбовців, негативно впливає на боєздатність і боєготовність Збройних Сил України, унеможливує ефективне виконання завдань за призначенням.

Одним із небезпечних злочинів вважається умисне протиправне позбавлення життя іншої людини-військовослужбовця, яке відповідно до Кримінального кодексу України кваліфікується як умисне убивство. Вказаний злочин відноситься до категорії особливо тяжких, за нього передбачено покарання від 7 до 15 років або довічне позбавлення волі з можливою конфіскацією майна. Розслідування злочинів цієї категорії порівняно з іншими відрізняється своєю складністю, важливістю та відповідальністю.

Ефективність протидії таким злочинам є запорукою забезпечення постійної бойової готовності ЗСУ, їх можливості своєчасно здійснювати відповідні заходи для подолання будь-яких загроз, у тому числі

незалежності та територіальної цілісності України. Вбивства військовослужбовців від цивільних осіб завжди відрізнялися своєю специфікою, розкриття яких залежно від обставин та особливостей потребувало застосування відповідних криміналістичних методів. Своєчасне не проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій перешкоджає ефективності розслідування, ускладнює його розкриття. При вбивствах військовослужбовців у бойовій обстановці уповноважена особа, яка має проводити невідкладні слідчі (розшукові) дії перебуває в режимі обмеженого часу, сил і засобів, повинна спланувати їх завчасно, вжити додаткових заходів для забезпечення їх проведення.

Ідея цієї статті полягає у розробленні криміналістичної класифікації вбивств військовослужбовців під час особливого періоду, тобто створення системи супідрядних понять щодо розподілу вбивств військовослужбовців за групами (класами) згідно заздалегідь визначених ознак. На підставі криміналістичної класифікації злочину можливо зробити його криміналістичну характеристику та побудувати систему криміналістичних рекомендацій, спрямованих на його розкриття. Існування такої класифікації дасть можливість виділити схожі проблеми при розслідуванні убивств військовослужбовців в особливий період, запропонувати шляхи їх вирішення, виокремити низку невідкладних заходів, які слід застосовувати в тих чи інших умовах.

Ключові слова: вбивство військовослужбовця, класифікація, особа злочинця, кримінальне провадження, особливий період.

Summary

Synvoded I. S. Criminalistic classification of murders of military personnel during a special period. – Article.

The special period in Ukraine is underway since March 17, 2014. In the midst of the special period, there has been a significant increase in the number of military and general crimes, the incidents of which have become more common among the military population. Further, this undermines the discipline and the morale of the military, affects the combat capabilities and readiness of the Ukrainian Armed Forces (hereinafter referred to as the UAF) and precludes efficient engagements, which are necessary.

At the same time, willful illegal killing of another human being – a serviceperson is deemed one of the most virulent crimes, which qualifies as willful killing pursuant to the Criminal Code of Ukraine. The said crime qualifies as an extremely serious crime, which entails punishment for between 7 and 15 years or life imprisonment with possible seizure of property. Investigation of the crimes of this category comparing to other categories differs in its complexity, significance and responsibility.

The efficient prevention of these crimes is essential for maintenance of all-time combat readiness of the UAF, their capability to take respective measures promptly to cope with any threats, in particular threats to the independence and inviolability of the territory of Ukraine. Murders of military personnel have always differed from murders of civilians with their specifics, and their investigation necessitated application of adequate criminalistic methods depending on circumstances and specifics. Failure to carry out urgent investigative (detective) actions in due time hampers the effectiveness of investigation and complicates solution of the murder case.

If a member of the military is murdered in a combat area, an authorized person responsible for carrying out urgent priority investigative (detective) actions in the conditions of limited time and resources must plan these actions in advance and take additional measures to ensure that these actions are carried out. The idea of this article is to develop criminalistic classification of murders of military personnel during a special period, i.e., to create a system of subordinate notions categorizing murders of military personnel into groups (classes) based on predefined features. Criminalistic classification of a crime allows to make its criminalistic characteristic and build a system of criminalistic recommendations aimed to solve it. The availability of this classification would allow to highlight most important similar problems when investigating murders of military personnel during a special period, propose the ways of solving them, and specify a number of urgent actions that must be taken in the particular conditions.

Key words: murder of a member of the military, classification, personality of a criminal offender, criminal proceeding, special period.